NATALIA A. ROŚLIK ▶▶

Uniwersytet Opolski, Opole

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3622-8387>

Przywództwo w Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej

Leadership in the Eurasian Economic Union

Abstract

Paper *Leadership in the Eurasian Economic Union* is an attempt to analyse and discuss the subject of leadership in a given organization. The author, initially, thinks about the definition of leadership, then characterizes organization. Subsequently, there is an analysis of who may have a real impact on the shape and policy of EAEU – the structure of the union, presidents of member countries, prime ministers or also the so-called gray eminences such as Professor Dugin.

Keywords: Eurasian Economic Union, Russia, Kazakhstan, Dugin, Eurasia, leadership

Руководство Евразийским Экономическим Союзом

Аннотация

Работа «Руководство Евразийским Экономическим Союзом» является анализом темы лидерства в данной организации. В первой части автор размышляет о значении слова руководство, описывает организацию. В следующей части работы анализирует кто может иметь реальное влияние на форму и политику ЕАЭС – органы ЕАЭС, президенты государств-членов, премьер-министры или, так называемые, серые кардиналы, как профессор Дугин.

Ключевые слова: Евразийский Экономический Союз, Россия, Казахстан, Дугин, Евразия, руководство

Zagadnienie przywództwa

Przywództwo jest terminem trudnym do zdefiniowania, ponieważ nawiązuje do takich pojęć, jak władza i autorytet, które nie są jednoznaczne. *Słownik języka polskiego PWN* podaje cztery definicje terminu władza – z czego trzy nawiązują do władzy politycznej. Władza to: prawo do rządzenia państwem, instytucją, organem; osoby rządzące, instytucje, organy; oddziaływanie na kogoś. W tymże słowniku znajdujemy także dwie definicje przywództwa jako przewodzenie kimś lub czymś lub jako określenie grupy osób kierujących kimś lub czymś.

Nie zawsze ten, kto przewodzi musi mieć władzę w sensie formalnym, nie musi być także autorytetem. Przywództwo może być zdefiniowane jako wykonywanie władzy, wywieranie wpływu na grupę społeczną lub po prostu funkcjonowanie w roli przywódcy. Przywództwo może oznaczać posiadanie pewnego rodzaju autorytetu, prawa do pewnych czynów, które dla innych są zakazane. Przywódca może wyznaczać pewne trendy, wywierać nacisk lub pełnić jedynie funkcję reprezentatywną. W literaturze wyznacza się także różnice między liderem a przywódcą. Lider jest osobą, która ogranicza się do troski o swoje terytorium, kraj, obywateli; przywódca jest o krok dalej, interesują go kwestie międzynarodowe, globalne. To właśnie kluczowa różnica między liderem i przywódcą – przywódca sam myśli o odpowiedzialności, jaką ma wobec otoczenia, a nie tylko swojego kraju czy obywateli. Przywódca musi potrafić umiejętnie zarządzać powierzonymi mu zasobami, prowadzić dialog na każdym szczeblu i z łatwością odnaleźć się we współczesnym różnorodnym świecie.

Krótką charakterystyka Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej (EUG)

EUG została powołana do życia w dniu 29 maja 2014 r. przez trzy państwa założycielskie: Republikę Białorusi, Republikę Kazachstanu i Federację Rosyjską (Договор о Евразийском экономическом союзе, 2015, s. 3).

Powstanie Unii było związane z poszerzeniem ówczesnie już funkcjonującej unii celnej o swobodnym przepływie kapitału i siły roboczej. Krajom założycielskim zależało także na powiększeniu ilości członków organizacji. Obecnie państwa wchodzące w skład EUG to także Republika Armenii i Republika Kirgistanu. Społeczeństwo międzynarodowe jest zainteresowane członkostwem w organizacji. Jak twierdzą politycy z państw członkowskich EUG nieustannie prowadzone są rozmowy dotyczące współpracy w ramach Unii z innymi państwami byłego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) czy też położonymi w regionie Azji i Afryki. Niektóre z nich są zainteresowane strategicznym partnerstwem, a inne członkostwem. Popularną formą współpracy jest nawiązywanie partnerstwa w postaci porozumienia o strefie wolnego handlu. Z definicji strefa wolnego handlu to obszar (czyli przykładowo terytorium dwóch państw lub terytorium państw członkowskich danej organizacji), wewnątrz którego zniesiono cła i inne opłaty na wszystkie lub niektóre towary. Strefa wolnego handlu może obejmować swoim zasięgiem tylko określone kategorie towarów (na przykład tylko metale i surowce energetyczne lub produkty pochodzenia zwierzęcego i roślinnego). Warto podkreślić, iż utworzenie strefy wolnego handlu nie pociąga za sobą określenia wspólnej zewnętrznej taryfy celnej. Oznacza to, że państwa przystępujące czy też tworzące strefę wolnego handlu wymagają utrzymania kontroli celnej na granicach podmiotów tworzących strefę w celu zbadania pochodzenia towaru.

EUG w liczbach

Unia Eurazjatycka jest organizacją o zasięgu międzynarodowym, a jej znaczenie i pozycja międzynarodowa z roku na rok zyskuje na sile. Biorąc pod uwagę terytorium, które zajmują państwa członkowskie, jest to największa wspólnota gospodarcza na świecie, obejmująca terytorium 20 229 248 km² (Халевинский, 2016). Pod względem liczby ludności EUG plasuje się na siódmym miejscu, Eurazjatycką Unię Gospodarczą zamieszkuje ok. 182 mln ludzi. Kolejno, EUG zajmuje pierwsze miejsce na świecie pod względem ilości wydobywanej ropy naftowej i gazu ziemnego, drugie pod względem produkcji nawozów mineralnych, trzecie pod względem wytwarzania energii. Unia Eurazjatycka jest także w światowej czołówce w produkcji stali

i wydobyć węgla plasując się na czwartym miejscu (В чем заключаются экономические выгоды для бизнеса от евразийской интеграции, в том числе при доступе на внешние рынки? Евразийский Экономический Союз. Вопросы и ответы. Цифры и факты, 2014, s. 71).

Model zarządzania EUG w kontekście historycznym

Po wstępnej analizie pojęcia przywództwa i władzy oraz dokonaniu zwięzłej charakterystyki Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej w kolejnej części pracy zostanie przeanalizowany model zarządzania EUG. Przewodzenie tak dużej organizacji jest bardzo kompleksowym i wieloaspektowym zadaniem, zarządzanie EUG to prawdziwe wyzwanie. Można zadać sobie pytanie czy jedna osoba mogłaby podjąć się takiego zadania. Dla porównania ZSRR zajmowało terytorium 22 402 200 km² (Karłowicz, 1969, s. 138), czyli Związek Radziecki był organizacją o terytorium większym od EUG zarządzanym z Kremla. Czy można więc przypuszczać, że Eurazjatycką Unią Gospodarczą zarządza też człowiek zasiadający na Kremlu? Nie ulega wątpliwości, że EUG jest najbardziej kompleksową formą integracji gospodarczej państw byłego ZSRR od czasu jego ostatecznego upadku w dniu 25 grudnia 1991 r. Niemniej jednak przebieg integracji gospodarczej EUG jest inny niż oczekiwano z perspektywy UE, a projekt w pewnych momentach bardziej skupia się na relacjach politycznych aniżeli gospodarczych. Agresywna polityka Federacji Rosyjskiej, szczególnie w czasie kryzysu ukraińskiego, pokazuje że EUG jest projektem kierowanym w dużej mierze przez Kreml i mającym na celu odbudowę imperialnej pozycji Rosji w regionie i na świecie. W ramach EUG ma miejsce odbudowa pozycji międzynarodowej Kazachstanu czy innych państw członkowskich, niemniej można odnieść wrażenie, że interesy Federacji Rosyjskiej są zawsze na pierwszym miejscu, a Rosja jako największy kraj organizacji prowadzi w wielu kwestiach.

Motywy działania poszczególnych państw członkowskich EUG

Zauważa się, że państwa członkowskie EUG mają odmienne wizje dotyczące kształtu organizacji. W tym kontekście trafna jest opinia Wacława Radziwinowicza, iż Rosjanie tęsknią za tzw. „jedną szóstą baryłki”. Chodzi tu o wspomnienie ogromu terytorialnego Związku Radzieckiego, który zajmował jedną szóstą powierzchni całej kuli ziemskiej (Radziwinowicz, 2015). Dla Rosjan Radziwinowicz upatruje stworzenie EUG jako narzędzia do spełnienia tych ambicji. Niewątpliwie jednoczenie rynków ma sens tam, gdzie więcej klientów tam większe zyski, jednak jest to opłacalne, gdy wszyscy partnerzy stosują się do takich samych zasad.

W przypadku Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej każde państwo członkowskie dba wyłącznie o swój interes narodowy, jak przykładowo Białoruś, która w obliczu sankcji Unii Europejskiej wymierzonych w Rosję chciała sprzedawać do Federacji „białoruskie” – czyli importowane z Zachodu (państw unijnych) – krewetki, a także inne „tradycyjne” białoruskie produkty, takie jak: ostrygi, ośmiornice, ryby morskie i pomarańcze. Białoruś chciała działać na zasadzie przemytu i zarobić na tym jak najwięcej, a Rosja miała spory problem z powstrzymaniem importu towarów objętych embargiem, ponieważ między obydwojoma państwami nie ma granicy celnej (Trusewicz, 2017). Białoruś stawia interes narodowy ponad integrację regionalną i zasady panujące w EUG.

Chociażby poprzez takie działania państwa białoruskiego Eurazjatycka Unia Gospodarcza staje się imitacją integracji. Niestety, wynika to właśnie między innymi z polityki Federacji Rosyjskiej co do swoich partnerów, natury systemów politycznych Kazachstanu, Białorusi, Armenii, Kirgistanu, a także Rosji. Państwa wchodzące w poczet członków to państwa w teorii demokratyczne, jednak mają w sobie namiastkę systemu autorytarnego, potrafiące traktować prawo w sposób instrumentalny, państwa, według doniesień medialnych, dogłębnie skorumpowane, a jednocześnie ceniące sobie swoją niepodległość i nietęskniące za czasami ucisku ZSRR (Jarosiewicz, Fischer, 2015, s. 1). Członkowie EUG pośrednio lub bezpośrednio zostali zmuszeni do integracji, a te państwa, które wybrały europejską ścieżkę rozwoju zapłacili za to wysoką cenę. W początkowych planach ojców założycieli Unii Eurazjatyckiej miała się ona składać się z Rosji, a dalej

Ukrainy, Kazachstanu i Białorusi. Niemniej jednak kiedy Ukraina zaczęła się wahać, decydenci zwrócili się w stronę Armenii i Kirgistanu.

Podkreśla się, że państwa członkowskie EUG są bardzo zróżnicowane pod względem swoich potencjałów gospodarczych, charakteru wymiany handlowej i rozwoju kraju. Korzyści gospodarcze wynikające bezpośrednio z integracji są póki co niewielkie. Państwa członkowskie mają zupełnie inne interesy i nie potrafią osiągnąć konsensusu w najważniejszych kwestiach. Unia ma zamiar wprowadzić wiele zmian, jednak wszystko jest rozłożone na lata i długoletnie okresy przejściowe. Panuje niechęć do integracji strategicznych. Rosja realizuje głównie cel polityczny, a inne państwa skupiają się na gospodarce.

Kazachstan w swojej polityce integracyjnej dążył do utworzenia organizacji o wymiarze gospodarczym bez ingerencji w kwestie polityczne. Potencjał ekonomiczny Astany jest ogromny, Nazarabajew poprzez EUG chciał go wykorzystać i wzmocnić tak, aby Kazachstan stał się państwem innowacyjnym i nowoczesnym. Bogate złoża surowców dają Kazachstanowi ogromną przewagę w negocjacjach w EUG w porównaniu z siłą negocjacyjną Armenii czy Kirgistanu.

W mojej ocenie powstanie Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej w pewnym sensie utrwała dotychczasowy system zależności gospodarczych państw regionu od Rosji. W przypadku Armenii, Białorusi i Kirgistanu w wielu dziedzinach zachowany został porządek utrwalaony po rozpadzie ZSRR, czyli dotowanie przez Rosję gospodarek tych państw – chodzi tu przede wszystkim o zapewnienie tanich surowców: gazu i ropy naftowej, a także udzielanie tanich kredytów przez Eurazjatycki Bank Rozwoju. Ma to dla tych państw zarówno dobre, jak i złe strony.

Pozycja Rosji w EUG

Powstanie EUG jest wykorzystywane przez Rosję do wzmacniania jej narracji na rzecz rewizji porządku międzynarodowego i propagowania świata opartego na idei wielobiegunowości, odrzucającej dominację Stanów Zjednoczonych. Federacja Rosyjska traktuje EUG jako narzędzie do podporządkowywania państw znajdujących się w zdefiniowanej przez nią strefie wpływów i odgradzania ich od potencjalnych europejskich lub azjatyck-

kich partnerów (Radomska, 2016, ss. 157–181). Przykładem tego było przymuszenie przez Rosję Armenii do odrzucenia umowy stowarzyszeniowej z UE na rzecz wejścia do EUG we wrześniu 2013 r. i zaproszenie do EUG Azerbejdżanu i Tadżykistanu (Jarosiewicz, Fischer, 2015, s. 2).

Dominującą rolę Rosji pokazuje także język roboczy wspólnoty, jakim jest język rosyjski. Jest to szczególnie istotne w kontekście równych praw obywateli Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej. W swoim założeniu instytucjonalnym EUG wzorowała się na Unii Europejskiej. Jednakże UE uznaje za oficjalne wszystkie języki narodowe państw członkowskich, a EUG postanowiła dyskryminować język białoruski, którym posługuje się na co dzień 9 mln ludzi, język kazachski, którym posługuje się 8,3 mln ludzi, język ormiański używany przez 6 mln ludzi i język kirgiski używany przez 3 mln ludzi. Na języki narodowe tłumaczone są jedynie umowy międzynarodowe i akty prawne wydawane przez Komisję Eurazjatycką.

Struktura organizacyjna Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej

W poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie – kto przewodzi Eurazjatycką Unią Gospodarczą należy przeanalizować także strukturę instytucjonalną i procedury podejmowania decyzji w EUG. W swoich założeniach Unia pozwała na zachowanie interesów państw członkowskich, ponieważ wszelkie kluczowe decyzje powinny być podejmowane w drodze konsensusu. Jeśli choć jedno państwo członkowskie jest przeciwko, wówczas ostateczna decyzja powinna być negatywna (Как гарантируется соблюдение национальных интересов государств – членов ЕАЭС и обеспечивается недопущение доминирования одной из сторон?, Евразийский Экономический Союз. Вопросы..., ss. 76–78).

Zgodnie z postanowieniami traktatu założycielskiego organami Unii są:

1. Najwyższa Eurazjatycka Rada Gospodarcza (składająca się z głów państw-członków Unii, ros. *Высший евразийский экономический совет*);
2. Międzyrządowa Rada Eurazjatycka (złożona z premierów państw członkowskich, ros. *Евразийский межправительственный экономический совет*),

3. Eurazjatycka Komisja Gospodarcza (złożona z rady i kolegium, w skład rady wchodzi jeden wicepremier państwa członkowskiego – więc łącznie 5 osób, z kolei kolegium jest organem skupiających po trzech przedstawicieli z państw Unii – 15 osób, ros. *Евразийская экономическая комиссия*),
4. Trybunał Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej (w skład wchodzi po dwóch sędziów z państwa członkowskiego, ros. *Суд Евразийского экономического союза*).

Centrala Unii (organ kierowniczy) ma siedzibę w Moskwie, Trybunał (sądownictwo) w białoruskim Mińsku, a służby finansowe (regulator rynku finansowego) Unii w byłej stolicy Kazachstanu – Ałma-Atie (ЕЭК: Вопросы и ответы, b.d.).

Co roku jedno z państw członkowskich obejmuje Prezydencję w EUG, działa to na podobnej zasadzie jak Prezydencja w UE. W 2017 r. rządziła Kirgizja, w 2018 r. – Rosja, a 2019 r. będzie czasem przywództwa Armenii. Kraj sprawujący prezydencję przewodniczy pracom Najwyższej Eurazjatyckiej Rady Gospodarczej, Międzyrządowej Rady Eurazjatyckiej i Eurazjatyckiej Komisji Gospodarczej. Przewodnictwo Rosji w EUG przypada więc w czasie ważnym dla tego kraju, albowiem oczy całego świata będą skierowane ku Rosji – w dniach od 14 czerwca 2018 do 15 lipca 2018 r. kibice i najlepsi piłkarze zjadą się do Rosji na wielkie piłkarskie święto Mistrzostw Świata w Piłce Nożnej.

Wpływ Najwyższej Eurazjatyckiej Rady Gospodarczej na działania EUG

Pomimo rozbudowanej struktury organizacyjnej i wielu ciał nadzorczych można przypuszczać, że największą władzę w EUG mają zasiadający w Najwyższej Eurazjatyckiej Radzie Gospodarczej prezydenci państw członkowskich Unii, Władimir Putin, Alaksandr Łukaszenka, Nursułtan Nazarbajew, Armen Sarkisjan oraz Sooronbaj Dżeenbekow. Jednak należy się zastanowić czy zdanie Prezydenta Armenii zostanie wysłuchane przez pozostałych członków Rady z taką samą uwagą jaka jest udzielana prezydentowi Rosji? Można przypuszczać, że nie i domniemywać, że kluczową rolę w EUG odgrywa prezydent Putin, który po ostatnich wyborach w Fe-

deracji Rosyjskiej zapewnił sobie fotel prezydenta po raz czwarty i będzie rządzić do 2024 r. Należy zauważyć, że sylwetki poszczególnych prezydentów mają wiele punktów wspólnych, są to politycy z wieloletnim stażem, pamiętający czasy ZSRR, a więc mogą oni również mieć podobne poglądy na kwestie przywództwa EUG.

Prezydent Republiki Białoruś – Aleksandr Łukaszenka rządzi od dnia 20 lipca 1994 r. Tak długi okres prezydentury jednak nikogo nie dziwi, jest to cecha charakterystyczna dla państw byłego Związku Radzieckiego. W wielu z nich rządzi ten sam prezydent lub ta sama rodzina, czyli przykładowo syn obejmuje władzę po swoim ojcu, jak to miało miejsce w Republice Azerbejdżanu. Głównym hasłem wyborczym Łukaszenki podczas kampanii prezydenckiej było stwierdzenie „powrót do ZSRR”. Występował przeciwko własności prywatnej i prywatyzacji. W kwestii polityki zagranicznej przyjął wybitnie prorosyjskie stanowisko, proponując unię z Rosją (Bennett, 2011, ss. 23–25). W jednej z publikacji na temat jego wizji przyszłości Białorusi Łukaszenka stwierdza iż „jeśli będzie trzeba, to padnie w Moskwie na kolana, aby tylko wcielono Białoruś do Rosji” (Foligowski, 1999, ss. 145–148). Łukaszenka jest zwolennikiem strategicznego partnerstwa z Rosją pod warunkiem zachowania niepodległości i pewnego poziomu niezależności. Prezydent nie obawia się dialogu z Moskwą i prowadzi rozmowę jak równy z równym. W kwestii EUG nie zauważa się zdecydowanej polityki Łukaszenki, popiera on stanowisko Kremla dbając o kwestie gospodarcze i korzyści dla Białorusi płynące z integracji.

Nursułtan Nazarbajew to pierwszy Prezydent Republiki Kazachstan od dnia 16 grudnia 1991 r. Wcześniej sprawował urząd pierwszego sekretarza generalnego Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Kazachskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (SRR) od 22 czerwca 1989 do 14 grudnia 1991 r., a także Prezydenta Kazachskiej SRR od 24 kwietnia 1990 do 16 grudnia 1991 r. W 2015 r. Nazarbajew rozpoczął piątą kadencję na stanowisku prezydenta Kazachstanu. Wszystko dzięki wielkiemu społecznemu poparciu dla autorytetu, sięgającemu 98% (co jest wynikiem typowym dla azjatyckich dyktatur). Nieskończoną liczbę kadencji (i dożywotni immunitet) umożliwiło mu nadanie przez parlament w 2010 r. tytułu „Jełbasy”, czyli Lidera Nacji (Tomaszkiewicz, 2017). Dzięki udanej polityce Nazarbajewa w ostatnich dekadach kazachski przemysł rozwinął się 20-krotnie, handel zagraniczny – 12-krotnie, a stolica Astana (któ-

ra prezydent przeniósł z Ałma-Aty) jest jednym z najnowocześniejszych miast w regionie. Za rządów Jełbasy znacząco wzrósł poziom życia obywateli, Kazachstan zyskał prestiż na arenie międzynarodowej i uchodzi obecnie za najlepiej rozwinięte i najstabilniejsze państwo Azji Centralnej. Istnieje także mroczna strona prezydentury Nazarabajewa – rządzony przez niego kraj jest uznawany za najbardziej skorumpowane państwo na świecie. Według raportu Transparency International z 2016 r. Kazachstan znajduje się pod tym względem na 131. miejscu na świecie (Tomaszkiewicz, 2017). Warto zaznaczyć, że pomysł utworzenia nowej organizacji na obszarze postradzieckim wyszedł właśnie od prezydenta Nazarabajewa. To on jako pierwszy w swoim wystąpieniu na Uniwersytecie Moskiewskim mówił o potrzebie integracji między państwami byłego ZSRR. Stosunki dwustronne między Rosją a Kazachstanem są często określane jako „małżeństwo z rozsądku”. Kazachstan i Rosja ściśle współpracują w obszarach bezpieczeństwa i handlu, jednak Kazachstan coraz częściej współpracuje także z Chinami balansując pomiędzy dwoma ogromnymi gospodarkami i potęgami politycznymi, z którymi graniczy. W kwestii przywództwa EUG zauważa się, iż prezydent Nazarabajew poddał się polityce rosyjskiej. W momencie tworzenia organizacji celem Kazachstanu była integracja w oparciu o zasadę równości, wzajemnego niemieszania się w sprawy wewnętrzne, poszanowania dla suwerenności i nienaruszalności granic państwowych. Jednak z perspektywy czasu można zauważyć brak poszanowania dla wyżej wymienionych zasad – chociażby w kwestii organizacji szczytów EUG. Można więc przypuszczać, że stanowisko Nazarabajewa nie jest obecnie tak silne jak w momencie tworzenia ugrupowania i ustąpił on miejsca silniejszemu.

Prezydent Republiki Armenia – Armen Sarkisjan rządzi od 9 kwietnia 2018 r., wcześniej zajmował się między innymi karierą naukową, pracował chociażby jako profesor na uniwersytecie w brytyjskim Cambridge, był także ambasadorem Armenii przy Radzie Europy i UE, a także w Belgii czy Luksemburgu. Z pewnością jest to człowiek bardzo dobrze wykształcony i posiadający umiejętności niezbędne do objęcia najważniejszego urzędu w państwie. Armen Sarkisjan jest pierwszym Prezydentem Armenii, który został wybrany nie w wyborach powszechnych, lecz przez deputowanych Zgromadzenia Narodowego. Odtąd będzie to procedura wyboru głowy państwa, a kadencja prezydenta będzie trwać siedem lat. Nowy

porządek ma związek ze zmianą w Konstytucji Armenii w 2017 r. – kraj przyjął ustrój parlamentarny. Głową państwa jest więc premier, a nie prezydent. Stanowisko prezydenta ma mieć znaczenie głównie symboliczne, zaś jego uprawnienia dotyczyć będą głównie reprezentacji państwa (Armen Sarkisjan objął stanowisko Prezydenta Armenii, 2018). Zatem należy wspomnieć kto obecnie sprawuje funkcję premiera Armenii. Od 2018 r. jest to Nikol Paszinian, który jeszcze przed objęciem urzędu zapewniał, że nie zerwie relacji z Rosją, niemniej jednak był dziennikarz jest bardziej związany z ormiańską diasporą w USA i Francji, niż z tradycyjnymi proktorami Armenii w Moskwie (Mielnik, 2018). Pozycja Sarkisjana w Najwyższej Eurazjatyckiej Radzie Gospodarczej nie jest zbyt silna. Armenia obok Kirgistanu to najbiedniejsze państwa EUG i mający także najmniej siłę polityczną. Dodatkowo fakt uczestnictwa Armenii w Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej skomplikował rozmowy EUG z Azerbejdżanem. Przykład Armenii pokazuje także stosunek EUG do UE. Armenia wybierając członkostwo w organizacji eurazjatyckiej musiała zrezygnować ze współpracy z Unią Europejską w ramach umowy stowarzyszeniowej. Niestety brak oficjalnych informacji o tym czy decyzja o zaprzestaniu integracji europejskiej była spowodowana decyzją władz Armenii, czy być może została narzucona z góry – przez inne kraje lub jedno z państw członkowskich EUG.

Ostatnim członkiem Rady jest Sooronbaj Dżeenbekow – Prezydent Kirgizji od 24 listopada 2017 r., który wcześniej pełnił funkcję premiera. Zgodnie z konstytucją przyjętą w referendum z 2010 r. szef państwa jest wybierany w wyborach powszechnych na jedną 6-letnią kadencję. Przed wyborami w 2017 r. analitycy oceniali, że Dżeenbekow najprawdopodobniej nie zmieni geopolitycznego kursu Kirgistanu. Kraj ten znajduje się w orbicie Moskwy, a zarobki setek tysięcy kirgiskich migrantów ekonomicznych pracujących w Rosji stanowią istotne źródło dochodów walutowych Kirgistanu (wybory prezydenckie w Kirgistanie. Prowadzi był premier Sooronbaj Dżeenbekow, 2017). Rola Dżeenbekowa w EUG jest znikoma, popiera on prorosyjską politykę ugrupowania. Wydaje się także, że głównym celem członkostwa Kirgistanu w EUG jest chęć otrzymywania wsparcia od pozostałych, bogatszych państw wspólnoty, a ceną pomocy jest właśnie uległa polityka i brak sprzeciwu wobec decyzji Kremla.

Ostatni z prezydentów państw członkowskich EUG, czyli Prezydent Rosji – Władimir Putin piastuje swoje stanowisko od 2000 r., w międzyczasie był również premierem Federacji Rosyjskiej. Putin wydaje się, że przewodzi tej grupie i propaguje idee budowy imperium Eurazji, która rozciągać ma się od Lizbony po Władywostok. Pozostali prezydenci nie sprzeciwiają się w sposób zdecydowany.

Szare eminencje EUG

W przeświadczeniu o wyjątkowej historycznej misji Rosji i prawie do podbojów innych państw prezydenta Putina utwierdza wielbiony przez rosyjskich polityków i generałów profesor moskiewskiego uniwersytetu Aleksander Dugin. W środowiskach osób zajmujących się badaniem sytuacji w Eurazji panuje opinia, iż to Dugin jest orędownikiem budowy imperium eurazjatyckiego, a Putin to tylko realizator tej koncepcji. Mówi się, że profesor przewyższa intelektualnie prezydenta i ma zdecydowanie większy od niego dorobek naukowy i publicystyczny, zwłaszcza w zakresie geopolityki. Profesor od lat naucza, że pierwszym krokiem do imperium eurazjatyckiego będzie powrót pod władzę Moskwy terytoriów rosyjskojęzycznych w byłych republikach sowieckich. W szczególności chodzi mu o Krym i Wschodnią Ukrainę. Jego zdaniem obecna konfrontacja to dopiero początek konfliktu. Dugin jest pewien, że przewrót w Kijowie to tylko epizod w geopolitycznej walce Morza z Łądem, czyli konfrontacji atlantyzmu (NATO i zachodniego świata, któremu przewodzą USA) z eurazjatyżmem (który reprezentuje Moskwa). Projekt imperialny Dugina ma na celu odbudowę silnej Rosji (imperium eurazjatyckiego) z czasów stalinowskiego Związku Radzieckiego, z wiarą i trwałością prawosławnej Cerkwi (Święchowicz, 2014).

Zakończenie

Podsumowując rozważania dotyczące kwestii przywództwa w Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej należy zaznaczyć, że państwa tworzące organizację mają zróżnicowane potrzeby i odmienne wizje dotyczące rozwoju ugrupowania. Kazachstan dążył do utworzenia unii skupionej na kwestiach go-

spodarczych, bez ingerencji w życie polityczne kraju. Z kolei Armenia wybierając członkowsko w EUG odwróciła się od UE i zmieniła kurs polityki zagranicznej. Cel Rosji był i jest głównie polityczny – odbudowa potęgi państw byłego ZSRR pod przewodnictwem Moskwy, stworzenie opozycji do innych ugrupowań integracyjnych o zasięgu międzynarodowym. Można więc sądzić, iż rzeczywiście w największym stopniu to Rosja i jej prezydent Władimir Putin zasiadający w Najwyższej Eurazjatyckiej Radzie Gospodarczej mają realny wpływ na kształt i politykę EUG, a pozostali prezydenci państw członkowskich, premierzy, czy tzw. szare eminencje, takie jak profesor Dugin, a także organy unijne mogą mieć jedynie znikomy wpływ na decyzje podejmowane w ramach EUG.

MGR NATALIA A. ROŚLIK

Instytut Politologii
Uniwersytet Opolski
ul. Katowicka 89, 45-061 Opole
roslik.natalia@gmail.com

Bibliografia

- Armen Sarkisjan objął stanowisko prezydenta Armenii. (2018, 12 kwietnia). *Biuletyn Informacyjny Studium*. Pobrane z: <http://studium.uw.edu.pl/armen-sarkisjan-objal-stanowisko-prezydenta-armenii/>.
- Bennett, B. (2011). *The Last Dictatorship in Europe. Belarus under Lukashenko*. Londyn: Hurst & Company.
- Евразийский Экономический Союз Вопросы и ответы. Цифры и факты. (2014). Komisja Eurazjatycka. Pobrane z: http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/eaes_voprosy_otvety.pdf.
- Foligowski, P. (1999). *Białoruś. Trudna niepodległość*. Wrocław: Atla 2.
- Jarosiewicz, A., Fischer, E. (2015, 20 stycznia). *Eurazjatycka Unia Gospodarcza – więcej polityki, mniej gospodarki*. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-01-20/eurazjatycka-unia-gospodarcza-wiecej-polityki-mniej-gospodarki>.
- Karłowicz, E. (1969). *500 pytań i odpowiedzi o ZSRR*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- ЕЭК: Вопросы и ответы. (b.d.). Komisja Eurazjatycka. Pobrane z: http://www.eurasiancommission.org/ru/Pages/eec_quest.aspx.

- Mielnik, J. (2018, 24 kwietnia). *Sojusz Rosji z Turcją doprowadził do obalenia rządu w Armenii*. Pobrane z: <https://www.wprost.pl/polityka/10120020/sojusz-rosji-z-turcja-doprowadzil-do-obalenia-rzadu-w-armenii.html>.
- PAP (2017, 15 października). *Wybory prezydenckie w Kirgistanie. Prowadzi były premier Sooronbaj Dżeenbekow*. Pobrane z: <https://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1888395,Wybory-prezydenckie-w-Kirgistanie-Prowadzi-byly-premier-Sooronbaj-Dzeenbekow>.
- Radomska, E. (2016). *Możliwości nawiązania i rozwoju współpracy między Unią Europejską a Euroazjatycką Unią Gospodarczą*. W: M. Grela, Z. Rapacki (red.). *Partnerstwo Wschodnie Unii Europejskiej* (157–181). Warszawa: Akademia Finansów i Biznesu Vistula.
- Radziwinowicz, W. (2015, 2 stycznia). *Tęsknota za jedną szóstą, czyli do ostatniej baryłki, Eurazjatycka Unia Gospodarcza – co to takiego*. *Gazeta Wyborcza*, 1 (8334), s. 9.
- Świąchowicz, T. (2014, 3 kwietnia). *Zły duch cara Putina. Prorok imperium Eurazji*. Pobrane z: <http://niezalezna.pl/53674-zly-ducz-cara-putina-prorok-imperium-eurazji>.
- Tomaszkiewicz, M. (2017, 6 września). *Prezydent Duda odwiedza Wielkiego Chana. Kim jest Nursułtan Nazarbajew?* Pobrane z: <http://www.newsweek.pl/swiat/ludzie/kim-jest-nursultan-nazarbajew-prezydent-kazachstanu-,artykuly,395856,1.html>.
- Trusewicz, I. (2017, 30 sierpnia). *Białoruś robi w Rosji interes życia*. Pobrane z: <http://www.rp.pl/Handel/170839990-Bialorus-robi-w-Rosji-interes-zycia.html>.
- РГ-Пресс. (2015). *Договор о Евразийском экономическом союзе*. Moskwa.
- Халевинский, А. (2016). *Ростелеком о цифровых инфраструктурах Евразийского экономического союза*. Pobrane z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/dmi/workgroup/Documents/07-09-2016/5%20%D0%A5%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%90%D0%98.%20%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC_%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80.%20%D0%B8%D0%BD%D1%84%D1%80-%D1%80%D1%8B_07-09-2016.pdf.